

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for slåttemarka «Kalvhåjen» på Skålvær i Alstahaug kommune, Nordland

Revidering 2021

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 201 | 2021

Annette Bär

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for slåttemarka «Kalvhåjen» på Skålvær i Alstahaug kommune, Nordland. Revidering 2021

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
13.12.2021	7/201/2021	Åpen	420162	21/01738
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02974-8	2464-1162	17	1	

OPPDRAUGSGIVER/EMPLOYER:

Statsforvalter i Nordland, Klima- og Miljøavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Elisabeth Nesheim-Hauge

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, slåttemark, restaurering, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Revidering av skjøtselsplanen for Kalvhåjen på Skålvær i Alstahaug kommune er utført på oppdrag av Statsforvalteren i Nordland. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark. Den baserer seg på feltbefaring og intervju med brukeren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Alstahaug

STED/LOKALITET:

Skålvær, Kavhåjen

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Revidering av skjøtselsplanen for Kalvhåjen på Skålvær i Alstahaug kommune er utført i forbindelse med fagkoordinatorens sine oppgaver i samråd med Statsforvalteren i Nordland. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark, og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark (Direktoratet for naturforvaltning 2009). Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med brukerne.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark i Nord-Norge. Denne er en del av skjøtselsplanmalen og er ikke utarbeidet av undertegnede. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

NIBIO takker brukerne Arnt Johansen (slått), Torgunn og Finn Grønnevik (beiting med sau), samt Statsforvalteren i Nordland for godt samarbeid.

Tjøtta, oktober 2021

Annette Bär

Fagkoordinator for trua naturtyper i Nordland fylke
NIBIO, Tjøtta

Innhold

1 Slåttemark i Nord-Norge	5
2 Skjøtselsplan for Kalvhåjen på Skålvær	8
2.1 Innledning.....	9
2.2 Hensyn og prioriteringer.....	9
2.3 Tradisjonell og nåværende drift	9
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	10
2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer	10
2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen	10
2.7 Mål for verdifull slåttemark.....	11
2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode).....	11
2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	11
2.9.1 Slått og beite	11
2.10 Oppfølging av skjøtselsplanen.....	13
2.11 Bilder fra lokaliteten(e).....	14
Referanse.....	17
Vedlegg.....	18
1 Lokaletsbeskrivelse i Naturbase.....	18
1.1 Kalvhåjen	19
2 Artsliste	22
3 Tiltakslogg, grunneiers notater.....	24

1 Slåttemark i Nord-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflatelydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke- eller i liten grad gjødsla med tilført husdyr- og kunstgjødsl. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted.

Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye blant annet avhengig av klimaet. Variasjonen i slåttemarksfloraen er stor fra nord til sør og fra kyst til innland i Nord-Norge. Forskjeller i fuktighetsforhold og kalkinnhold i marka påvirker også artssammensetningen sterkt.

Vanlige plantearter i tørre-friske enger er gras og halvgras som engkvein, rødsvingel, gulaks, bakkefrytle, bleikstarr og urter som for eksempel blåklokke, ryllik, følblom, småengkall, hvitmaure, fuglevikke, engsyre, harerug, engsoleie, marikåpe-arter, i høyereliggende områder også snøsøte. I Nordland og Troms er også rødknapp og prestekrage vanlige innslag i tørre slåttemarker, mens silkenellik kan komme inn i Øst-Finnmark.

Slåttemark på Svebakken i Hemnes kommune i Nordland som representerer en tørr-frisk engutforming. Bildet t.h. viser småengkall som gjerne vokser i slike enger.

Foto t.v. Annette Bär og t.h. Ellen Svalheim.

I litt kalkholdige områder kan man finne gras som dunhavre, og i de sørlige delene av Nord-Norge også hjertegras. Ellers på kalk vokser urter som gjeldkarve, fjellflokk, vill-løk, vill-lin, fjellfrøstjerne, gulmaure, (fjell)bakkestjerne, ulike marinøkler og orkideer. Noen av disse står på den norske rødlisten (og er truet) (www.artsdatbanken.no).

I litt fuktigere eng finnes arter som sølvbunke, jåblom, ballblom, skogstorkenebb, rød jonsokblom, marikåper, sibirgrasløk og hvitbladtistel. I fuktigere enger i Finnmark kan man finne østlige arter, foruten silkenellik som nevnt over også finnmarksfrøstjerne, storveronika og russekjeks.

Slåttemark på Kvanndalen i Rana kommune i Nordland. Bilde t.h. viser ballblom som er et vanlig innslag i litt fuktigere eng ved siden av arter som sølvbunke, jåblom, og skogstorkenebb.

Foto t.v. Annette Bär, t.h. Ellen Svalheim.

Slåttemark med silkenellik i Anopset i Porsanger kommune i Finnmark. Bilde t.h viser nærbilde av silkenellik som er en østlig art og stedvis vokser i slåttemarkene i Finnmark.

Begge foto Ingrid Golten.

Hvis slåtteenger blir liggende brakk, blir engene gjerne dominert av noen få, høyvokste arter. Hundekjeks, skogstorkenebb, marikåper og mjødukt er typisk, men også tromsøpalme kan komme inn. I innlandet er store felt av geitrams vanlig der drifta har opphørt, før busker og trær overtar i en senere fase av gjengroingen.

Mange gamle slåttemarkar brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarkar har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarkar holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al. 2014). Mye av denne teksten om slåttemark i Nord-Norge er hentet fra den.

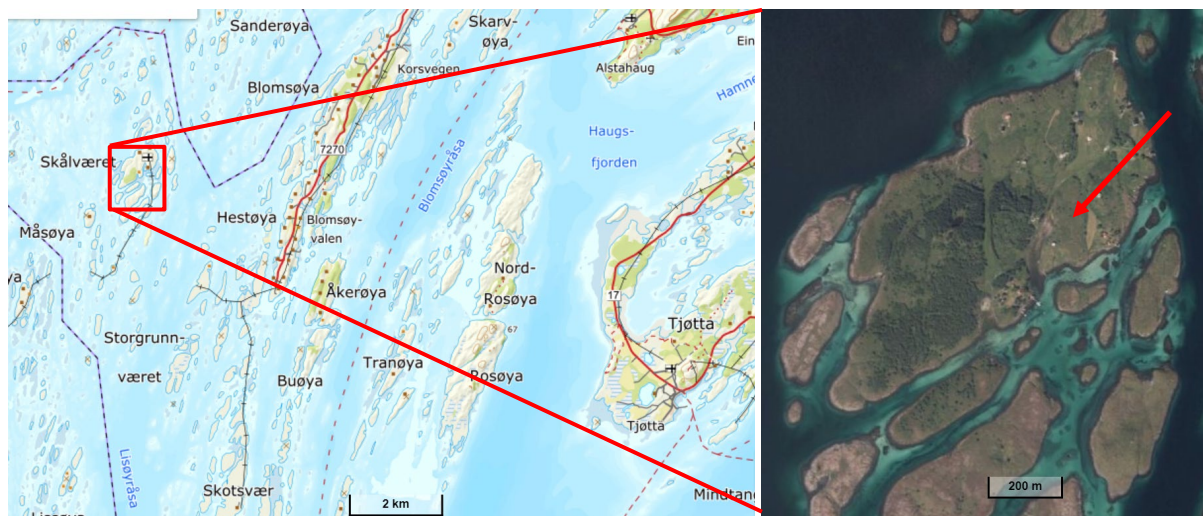
2 Skjøtselsplan for Kalvhåjen på Skålvær

GRUNNEIER: Alstahaug kommune		ANSVAR SKJØTSEL: Arnt Johansen (slått) Torgunn Grønnevik (beitedyr)		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Kalvhåjen, verdi B
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 01.05.2009		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 09.07.2020		
DATO REVIDERING: 2012, 2021		DATO BEFARING (REVIDERING): 9.06.2021		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM) mai 2021 Kontakt med Alstahaug kommune Juni og juli 2021 befaring av Skålvær Oktober 2021 utkast og tilbakemelding til skjøtselsplanen				
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Bår & Hatten 2009, Bår & Carlsen 2012 REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV : A. Bår				FIRMA: NIBIO
UTM SONE LOKALITET(ER): 33 W	NORD: 7307484 N	ØST: 371101 Ø	GNR./BNR.: 91/1	
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Kalvhåjen 4,5 daa		DEL AV VERNEOMRÅDE: nei HVILKET VERN:	DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: ja	
AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):				

2.1 Innledning

Skålvær ligger ca. 30 km vest for Sandnessjøen i Alstahaug kommune. Øya er del av et *Utvalgt kulturlandskap i jordbruket (UKL)- område* og har status som statlig sikret friluftsområde. På øya er det tilrettelagt for besøkende med sti og infotavler om værrets historie som handels- og kirkested samt dets kulturhistoriske og naturhistoriske verdier. Skålvær har en botanisk og kulturhistorisk interessant variasjon i kulturbetinget eng- og heivegetasjon. Denne har sammenheng med en differensiert arealutnyttelse.

Den verdifulle slåttemarka ligger på en kolleformet langstrakt forhøyning like sør for kirka, kalt Kalvhåjen. Lokaliteten har blitt brukt både som slåttemark og beitemark. Berggrunnen er glimmerskifer, glimmergneis, metasandstein og amfibolitt. Klimaet på Skålvær er middels-oseanisk med milde vintre og kjølige somre, og hyppig nedbør.

Figur 1. Oversiktskart som viser Skålværet og plassering av Kalvhåjen.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Arealet ligger under forvaltningsansvar til Alstahaug kommune siden disse er grunneiere. Alstahaug kommune er opptatt av at ansvar for slåtten og beiting kan settes bort til noen som ønsker å påta seg arbeidet under de vilkårene skjotslesplanen og tilskuddsordningen for trua naturtyper gir.

Dersom det er begrenset arbeidskraft, midler, tid eller værforhold bør de mest artsrike arealene i nord prioriteres til slått.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Hele Kalvhåjen har blitt brukt både som storfefeite og slåttemark tidligere. Fedriften opphørte på slutten av 1950-tallet da hovedgården trappet ned driften. Etterpå har deler av området blitt brukt som slåtteland av grunneieren på sørsippen av Kalvhåjen fram til ca.1970-tallet. I den perioden ble det brukt noe kunstgjødsel for å øke grasandelen i enga. Arealet grodde igjen på 1980-90-tallet. I perioden 1992 til 2010 har det blitt gjennomført noe slått, men moser, kratt og lyng samt ulendt terreng gjorde slåtten vanskelig. Fra 2010 til 2012 har arealet blitt grundig restaurert hvor kratt og gjengroingsarter ble fjernet. Etter det har arealet blitt slått i ulik omfang og ansvar.

Kjerneområdene er på toppen i nord med avtagende slåtteinintensitet sørover og langs skråningene. I 2021 har det blitt fjernet kratt igjen både i kantsonen og selve slåttemarka.

Kalvhåjen har blitt høstbeitet av sau siden 2009 i 2-3 uker fra slutten av september til midt i oktober. Høstbeite med NKS har likelvel ikke vært tilstrekkelig for å holde krattoppveksten nede.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Noe uregelmessig slått de siste årene og årlig beiting med sau om høsten har ikke klart å holde oppvekst av kratt (spesielt selje, rogn og bjørk) nede. I 2021 ble det ryddet det meste av kratt manuelt innenfor slåttemarkslokaliteten og i kantsonen. For å utsette behovet til manuell krattrydding kan det være hensiktsmessig å få til vårbeite i en kortere periode, fortrinnsvis med sau av gammelnorsk rase (GNS) som beiter ned forvede skudd. GNS går i flokk på 40 søyer på Skålvær. Dette er i utgangspunkt et høyt antall for beiteområdet på Kalvhåjen. I en prøveperiode kan vårbeite testes i en svært begrenset beiteperiode på én uke de første årene. Dersom beitetrykket påvirker mangfoldet i slåttemarka negativt bør enten antall dyr eller intervaller for vårbeite reduseres, f.eks. til annethvert eller hvert tredje år.

Gjerdet består av et 3-tråds elektrisk gjerde. For å holde sauene innenfor Kalvhåjen er det behov for oppgradering til et 5-tråds gjerde og flere gjerdestolper siden avstanden mellom nåværende stolper er for stor.

2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

Slåttemarkspreget finnes på toppen av den såkalte Kalvhåjen, mens vegetasjonen går over i kystlynghei spesielt på østsiden nedover skråningen. Registrerte naturtypeutforminger og vegetasjonstyper gjenspeiler ulik kalkpåvirkning: vekselfuktig, baserik eng, blåstarr-engstarr-eng (G11) og frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4/DO104) med overgang til lyngpreget Tørr grasurterik hei, rikere utforming (H2b/DO709). Det ble registrert mange arter som er typisk for (kalkholdig), ugrjødsla kulturmark. Artsmangfoldet har holdt seg stabilt siden registrering i 2012 (se artsliste i vedlegg).

2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?		X	
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?		X	
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?		X	

2.7 Mål for verdifull slåttemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Hevder mest mulig areal som tradisjonell slåttemark ved videreføring av årlig, sen slått i kombinasjon med beiting for å bevare eksisterende artsmangfold og holde arealet åpent.
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: Dersom det er knapt med ressurser (tid/arbeidskraft/værforhold) bør slåtten i den nordlige delen av Kalvhåjen prioriteres der vegetasjonen er mest artsrikt. Slår lengst mulig ut i kanten og evt. rydde noe kratt og trær for å holde arealet på dagens størrelse. Vårbeite med GNS skal hjelpe å holde krattoppslag nede.
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Fremmede arter og problemarter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende. Treskudd skal holdes nede gjennom årlig slått og vår- og høstbeite uten at det går på bekostning av artsmangfoldet knyttet til semi-naturlig mark.

2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Fjerning av kratt i slåttemarka og i kantsonen dersom beiting ikke er tilstrekkelig for å holde oppveksten nede	etter behov 2023-2025	Innenfor beiteområde (12 daa)	

2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.9.1 Slått og beite

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Slått med lett 2-hjuls traktor og/eller ljà - Ca. 80% middels tung, 20% tung slått)	Årlig	4,5 daa (3,5 + 1 daa)	juli/aug.
Etterbeite på hele Kalvhåjen - opp til 20 søyer av NKS eller flere GNS	Årlig	12 daa	Opp til 2 uker i sept/okt
Vårbeite - fortrinnsvis GNS (opp til 40 dyr). Beitetrykket må vurderes fortløpende ift antall sau, lengde av beiteperioden og frekvens (årlig eller mer sjeldent)	Årlig (i en testfase)	12 daa	1 uker i april/mai

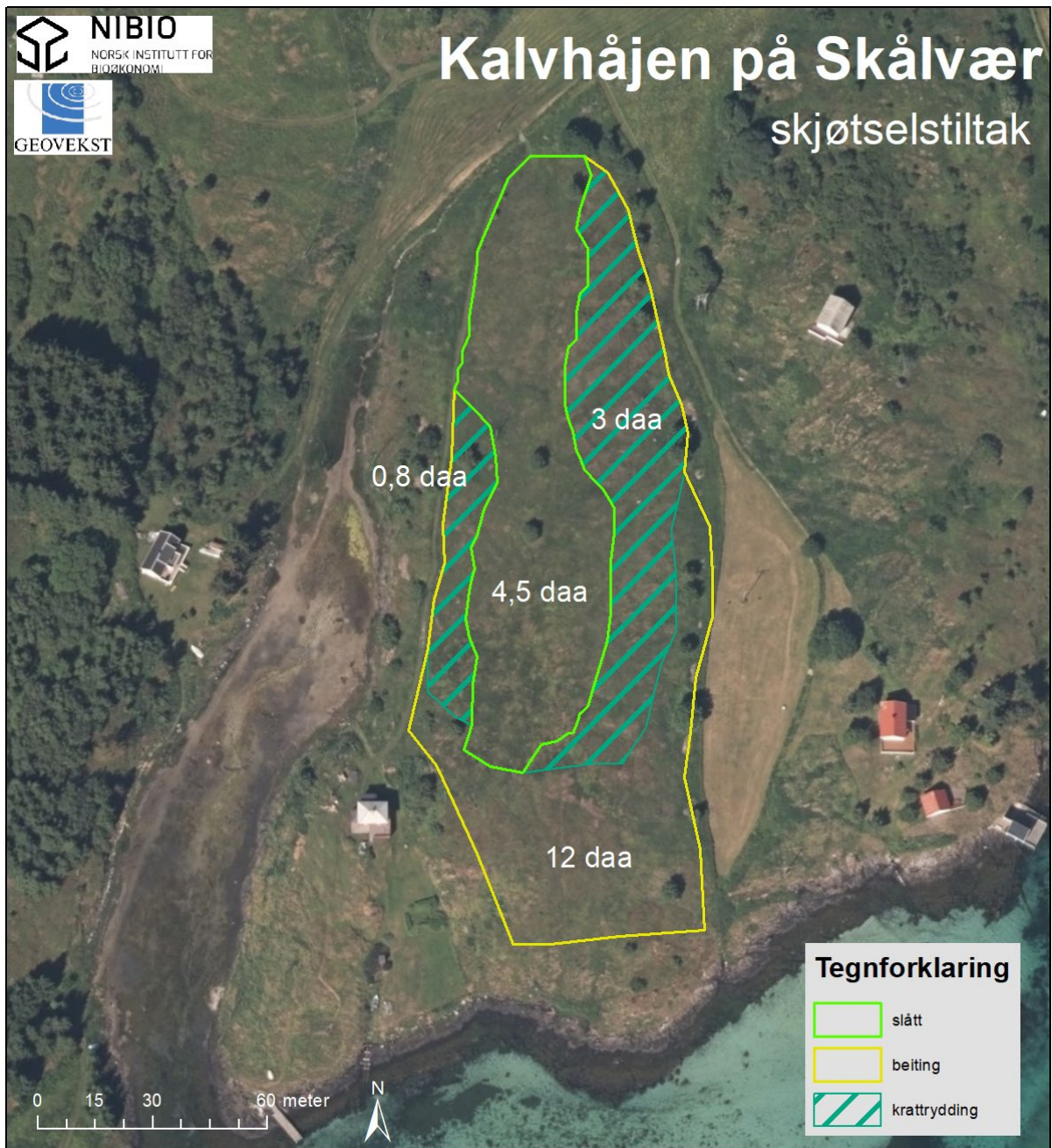
Dersom enga slås etappevis kan det med fordel byttes på rekkefølgen når delområdene slås for å ta hensyn til insekter og ulike tidspunkter når plantene blomstrer og produserer modne frø.

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 1-3 dager eller hesjes før det fjernes fra området som høy eller i små rundballer.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjulsslåmaskin, eller ljà, avhengig av bratthet, fuktighetsgrad og framkommelighet. Kantklipper med tråd kan benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i fuktige partier, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel.

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønn gjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåtten seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere igang)
- Unngå tilleggsfôring inne på slåttemarka.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblostring bør ikke beites hvert år.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

Figur 2. Oversikt over skjøtselstiltak som skal gjennomføres på Kalvhåjen.

2.10 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR:
2026 eller ved større endringer i driftsopplegget
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER:
Artssammensetning skal vurderes etter noen år med vårbeite.
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
Slått, beiting
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN:
Alstahaug kommune (grunneier), Arnt J. Johansen (slått), Torgunn Grønnevik (beitebruker)

2.11 Bilder fra lokaliteten(e)

Figur 3a/b. Nordige delen av Kalvhåjen før slått og krattrydding i juni (a) og etterpå i begynnelsen av oktober (b).
Foto: A. J. Johansen

Figur 4a/b. Sørliche delen av Kalvhåjen før slåtten og krattrydding i juni (a) og etterpå i begynnelsen av oktober (b).
Foto: A. J. Johansen

Figur 5. Den sentrale delen på toppen av Kalvhåjen har vært open med lite innslag av kratt. Foto: A. Bär

Figur 6a/b. (a) Storblåfjær var et fint blomstrende innslag i slåttemarka under befaringen i juni 2021. Foto: A. Bär. (b) Etter slåtten har bakkesøte (NT) kommet opp i store mengder. Foto: A. J. Johansen

Referanse

Bär, A. & Carlsen, T.H. 2012. Skjøtselplan for slåttemark. Kalvhåjen på Skålvær, Alstahaug kommune, Nordland fylke. Bioforsk rapport 7 (161).

Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark. DN-rapport 2009-6. 60 s.

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Figur 7. Avgrensning av slåttemarka på Kalvhåjen på Skålvær. Areal omfatter 4,5 daa slåttemark.

1.1 Kalvhåjen

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Kalvhåjen		Kommune Alstahaug		Områdenr.			
ID i Naturbase BN00068328		*Registrert i felt av: Annette Bår		Dato: 09.06.2021			
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bår & Hatten 2009: Skjøtselsplan for Skålvær. Bår & Carlsen 2012: Skjøtselsplan for slåttemark. Kalvhåjen på Skålvær, Alstahaug kommune. Bioforsk Rapport 7, 161.				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -			
Hovednaturtype: Slåttemark – D01, 95 %		Utforminger: Svak Lågurt-slåtteeeng, D0115 - 95 % Intermediær kysthei, D0709 - 5 %					
Tilleggsnaturtyper: Kystlynghei – D07 – 5 %							
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått	x	Torvtekt	vekselfuktig, baserik eng, blåstarr-engstarr-eng (G11)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	(x)	Brenning	
50-100 m		Ingen		Ploying		Park/hagestell	Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (D0104/G4)
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			Tørr gras-urterik hei, rikere utforming (H2b)
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med revidering av skjøtelsesplanen for slåttemarkslokaliteten Kalvhåjen på Skålvær har området blitt befart 9.06. og 2.07.2021 av Annette Bår (NIBIO). Avgrensning, verdisetting og skjøtelsesregime har blitt vurdert og artssammensetning har blitt registrert.

Skålvær er en del av et større vær med øyer som har status som *Utvalgt kulturlandskap i jordbruket* (UKL). I tillegg er Skålvær et statlig sikret friluftsområde.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Skålvær ligger ca. 30 km vest for Sandnessjøen i Alstahaug kommune. Slåttemarkslokaliteten ligger på en kolleformet langstrakt forhøyning like sør for kirka. Lokaliteten avgrenses av en sti i vest og nord. På østsiden går slåttemarka gradvis over til mer lyngpreget vegetasjon som strekker seg ned skråningen. I sør avgrenses lokaliteten ot mer skrinne og lyngpregete områder. Berggrunnen er glimmerskifer, glimmergneis, metasandstein og amfibolitt. Klimaet på Skålvær er middels-oseanisk med milde vintre og kjølige somre, og hyppig nedbør.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten har blitt brukt både som slåttemark og beitemark. Slåttemarkspreget finnes på toppen av den såkalte Kalvhåjen, mens vegetasjonen går over i kystlynghei spesielt på østsiden nedover skråningen. Omfanget av slått har variert gjennom årene som vises i ulike slåttepreg. Registrerte naturtypeutforminger og vegetasjonstyper gjenspeiler ulike kalkpåvirkning: vekselfuktig, baserik eng, blåstarr-engstarr-eng (G11/D0115) og frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4) med overgang til lyngpreget Tørr gras-urterik hei, rikere utforming (H2b/D0709).

Artsmangfold

Slåttemarka består av delvis produktiv urterik vegetasjon med innslag av lyngarter. Den midtre og nordlige delen av slåttemarka er mest artsrik. Det ble registrert flere arter som er typisk for kalkholdig, ugjødsel kulturmark (hjertegras, stortveblad og fjellfrøstjerne, i lyngarealene også storblåfjær, kattefot og gjeldkarve). Andre registrerte arter typisk for ugjødsel kulturmark er småengkall, gulaks, bleikstarr, hvitmaure og tepperot. Av gress- og starrarter forekommer dunhavre, hjertegras, engkvein, rødsvingel, geitsvingel, marigras, gulaks, bleikstarr, blåstarr og loppestarr.

Den sørlige delen er mer produktiv, har ikke blitt slått like ofte og er derfor mer artsfattig. Her finnes det bl.a. sølvbunke, skogstorkenebb, engfrytle, slåttestarr, engsyre, einer, skrubbe og tyttebær.

Bruk, tilstand og påvirkning

Hele Kalvhåjen har blitt brukt både som storfebeite og slåttemark tidligere. Fedriften opphørte på slutten av 1950-tallet da hovedgården trappet ned driften. Etterpå har deler av området blitt brukt som slåtteland av grunneieren på sørpissene av Kalvhåjen fram til ca.1970-tallet. I den perioden ble det brukt noe kunstgjødsel for å øke grasandelen i enga. Arealet grodde igjen på 1980-90-tallet. I perioden 1992 til 2010 har det blitt gjennomført noe slått, men moser, kratt og lyng samt ulendt terreng gjorde slåttene vanskelig. Fra 2010 til 2012 har arealet blitt grundig restaurert hvor kratt og gjengroingsarter ble fjernet. Arealet har blitt slått i ulike omfang, men nesten årlig etter restaureringen. Kjerneområdene er på toppen i nord med avtagende slåtteintensitet sørover og langs skråningene. I 2021 har det blitt fjernet kratt igjen både i kantsonen og selve slåttemarka.

Kalvhåjen har blitt høstbeitet av sau siden 2009 i 2-3 uker fra slutten av september til midt i oktober. Høstbeite med NKS har likelvel ikke vært tilstrekkelig for å holde krattoppveksten nede.

Til tross for variert bruk og noe svak hevd er Kalvhåjen fremdeles veldig artsrik. Noen deler av enga er fremdeles preget av tuestruktur.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn

Etter omfattende fjerning av kratt i 2021 bør slått gjennomføres etter tradisjonell måte. Slått skal da gjennomføres en gang sent i sommersesongen når de fleste artene har satt frø. Dette er ofte ikke tilfelle før i midten av juli. Graset skal tørkes og fjernes deretter fra område. Slått bør kombineres med høstbeiting av sau. Beiting om våren kan også være positivt, fortrinnsvis med gammelnorsk sau (GNS), for å holde krattoppveksten nede og redusere behov for manuell rydding.

Gjødsling må unngås, det samme gjelder evt. tilleggsforing på engarealet.

Del av helhetlig landskap

Skålvær har en botanisk og kulturhistorisk interessant variasjon i kulturbetinget eng- og heivegetasjon. Denne har sammenheng med en differensiert arealutnyttelse. Skålvær er del av et *Utvalgt kulturlandskap i jordbruket* og et statlig sikret friluftsområde. Området er tilrettelagt for besøkende med sti og infotavler om værets historie som handels- og kirkested samt dets kulturhistoriske og naturhistoriske verdier.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten er en artsrik kulturmark som har tidligere blitt brukt både som storfebeite og slåttemark. Skjøtselen de siste årene har variert noe i omfang, men kjernearealene har stort sett blitt slått årlig og blitt høstbeitet av NKS i en kort periode. Artsmangfoldet er generelt sett høyt med mange arter som indikerer ugjødslet (kalkholdig) kulturmark og til dels slåtteindikatorer. Slåttemarka har noe oppslag av kratt og en til dels ujevn overflatestruktur. På bakgrunn av dette, i tillegg til plasseringen i et *Utvalgt kulturlandskap*, vurderes slåttemarka som viktig, verdi B.

2 Artsliste

Artsliste for slåttemarka (S) og tilgrensende kystlyngheiarealet (L). Ikke fullstendig.

Arter	2012	2021
Bakkesøte (NT)		X
Bleikstarr (S)	X	X
Blokkebær (L)	X	X
Blåbær (L)	X	X
Blåklukke (S)		X
Blåknapp (L)	X	X
Blåstarr (S, L)	X	X
Blåtopp (S)	X	X
Dunhavre (S)	X	X
Einer (L)	X	X
Engfrytle (L)	X	X
Enghumleblom (S)	X	X
Engkvein (S)	X	X
Engsoleie (S)	X	X
Engsyre (S++,L)	X	X
Fjellfrøstjerne (S, L)	X	X
Fjelltistel (L)	X	X
Fuglevikke		X
Geitsvingel (S, L)	X	X
Gjeldkarve (L)	X	X
Gulaks (S)	X	X
Gulflatberg (S)	X	X
Gulris (L)	X	X
Harerug (S)	X	X
Hjertegras (S)	X	X
Hundegras (S)	X	X
Hundekjeks (S)	X	
Hvitbladtistel (S)	X	X
Hvitmaure (S, L)	X	X
Hvitveis		X
Krekling (L)	X	X
Lifiol		X
Loppestarr (S, L)	X	X
Marigras (S)	X	X
Marikåpe, Eng- (S)	X	X
Marikåpe, Fjell- (L)	X	
Marikåpe, Fløyelses- (S)	X	X
Marikåpe, Glatt- (S)	X	
Markrapp (S)	X	X
Mjødurt (S)	X	X
Rogn (L)	X	X
Rundbelg		X

Ryllik (S)	x	x
Rødkløver (S)	x	
Rødsvingel (S, L)	x	x
Selje		x
Skogstjerne		x
Skogstorkenebb (S+, L)	x	x
Skrubbær (L)	x	x
Slirestarr (L)	x	x
Slåttestarr (L, S)	x	x
Smalkjempe		x
Smyle (L)	x	x
Småengcall (S ++)	x	x
Storblåfjær (L)	x	x
Stortveblad (S)	x	x
Sølvbunke (S)	x	x
Teiebær (L)	x	x
Tepperot (S, L)	x	x
Tiriltunge (L)	x	x
Tveskjeggveronika (S)	x	
Tyttebær (L)	x	x
Vier sp. (L)	x	x
Villøk (S)	x	
Åkersnelle		x

3 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOMRÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/ TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.